

УДК 37.048.4

Василь Ковальчук

ВІД ПРОФОРІЄНТАЦІЇ - ДО КУЛЬТУРИ ПРАЦІ

Економічний стан суспільства багато в чому залежить від професійної компетентності всіх його членів, незалежно від того, яким видом діяльності вони займаються. Вагома частка у підготовці таких спеціалістів належить професійній школі. Для того, щоб робітник добре і продуктивно працював, необхідний інтерес до обраної професії, тобто спрямованість на її успішне оволодіння внаслідок усвідомлення суспільної й особистої значущості та емоційної привабливості.

Професійний інтерес як професійно-діяльнісне ставлення до професії має в собі спонукальні сили до пізнання та оволодіння її секретами, тому є вагомим чинником різнобічного розвитку особистості [3].

Слово "професія" в перекладі з латинської мови означає офіційно вказане заняття, спеціальність. Професія - це вид трудової діяльності, заняття, який вимагає від людини певної підготовки і відповідних якостей особистості.

Проблема підготовки підростаючого покоління до трудової діяльності - споконвічна проблема суспільства. Вільний вибір професії багато в чому визначає соціальну активність, практичну підготовку й інформованість людини. Але щоб реалізувати право вільного вибору професії, надане кожній людині, потрібно добре знати, з чого вибирати, вміти орієнтуватись у світі професій, їх суспільно корисній значущості. Отже, необхідна профорієнтаційна робота.

Для того, щоб отримати висококваліфікованого фахівця, потрібно готувати дитину до професійного самовизначення з раннього віку. На жаль, досліджень у цій сфері поки що мало. Праці американського соціолога Е. Гінзберга і його співпрацівників [5] свідчать про розуміння дітьми ролі праці в житті людини уже в ранньому віці (діти граються в продавця, водія, будівельника і т. ін.). До 10-11 років досягається така міра зрілості, коли уже можна виділити більш або менш стабільний підхід до вибору професії, який базується на реальній ситуації.

В. О. Сухомлинський писав: "Поглиблене пізнання світу й самого себе, самоутвердження й самовиховання як визначальні риси духовного життя в роки отрочтва неможливі без самоутвердження в праці. Не можна увияти собі й гармонійного, і всебічного розвитку особистості без того, щоб людина не переживала, не відчувала гордості за свої творіння. У цьому джерело щастя й повноти життя. В отрочтві до людини має при-

йти, оволодіти її свідомістю думка: "Хто я? Де моє місце в житті? Де мій життєвий шлях? Па що я здатна?" Ця думка може прийти до людини лише тоді, коли вона у чомусь виявила, виразила себе, чимось захопилася, в чомусь досягла значних для свого віку результатів" [4].

Підлітки (14-15 років) часто виявляють бажання займатися діяльністю дорослих, надаючи перевагу тій праці, яка здається їм посильною. У цьому віці помітно розширюються і соціальні потреби, а сам вибір професії набуває реального змісту. Підліток починає осмислювати значущість вибору для самого себе. Усвідомлення своїх нахилів, успіхів у праці посилює вольову активність людини, зміцнює віру у власні сили. Практика дає нам сотні фактів, які переконують, що підліток, який усвідомив, випробував свої інтелектуальні сили в улюбленій діяльності, долає значні труднощі в інших сферах інтелектуальної діяльності, особливо там, де він усвідомлює свою слабкість. Ми знаємо багатьох учнів, які успішно долали труднощі у вивченні граматики, літератури та інших предметів лише завдяки тому, що вони досягли великих успіхів у радіотехніці, моделюванні, дизайні та ін.

Усвідомлення власної інтелектуальної та моральної гідності не дозволяло їм примиритися з думкою про свою слабкість. Звичайно, цей складний процес здійснюється з активною допомогою педагога [1], завдання якого - помітити у кожного вихованця "вогник", корінь, що живить його духовні сили, і дати йому розвиток. Для цього в школі необхідно створювати хоча б невеличкі куточки, де б учні могли максимально реалізувати свої природні здібності. Нехай із дисципліни, до якої в нього є нахил, з якої він знає вдесятеро більше, ніж вимагає програма, ~ це все ж не однобічний розвиток, а серйозне джерело всебічного розвитку [1].

На превеликий жаль, через бідність нашої нинішньої освіти це можна реалізувати лише завдяки ентузіазму окремих викладачів. Звичайно, оплата гурткової і секційної роботи на сьогоднішній день - це велика розкіш для будь-якого навчального закладу.

Із точки зору суспільства, від правильного вибору професії кожним підлітком у кінцевому результаті залежить продуктивність праці у державі, ефективність використання інтелектуального потенціалу, масштаби міграції і плинності кадрів та багато іншого. А це означає, що для забезпечення відповідних потреб суспільства необхідно на кожному етапі його історичного розвитку створювати ефективну систему соціальної і професійної орієнтації, розширюючи одночасно свободу вибору професії. Без цього неможливо вирішити проблему гармонійного розвитку особистості. У такому аспекті дуже важливим є зв'язок між загальною і професійною школою.

Перед вибором професії учням доцільно надавати професійну інформацію, яка була б спрямована на засвоєння ними необхідних знань про соціально-економічні та психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування уміння аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також аналізувати свої професійно значущі якості, шляхи і засоби їхнього розвитку [3].

Наше суспільство пропонує молодим людям багато варіантів вибору професії. Проте, як правило, і підлітки, і їхні батьки більш або менш інформовані лише про декілька спеціальностей із десятків і навіть сотень. Тому в школи необхідно запрошувати фахівців для наукового інформування про професії. Насамперед, із метою надання практичної допомоги юнакам і дівчатам у виборі професій з урахуванням їхніх нахилів, інтересів та сформованих здібностей, а також потреб суспільства, народного господарства. Така консультація давала б відомості про роль і перспективи кожної професії, про потребу в кадрах, про зміст трудової діяльності, про соціально-економічний і санітарно-гігієнічний статус професій, шляхи професійного навчання - з одного боку, і про ті вимоги та технологічні особливості, які ставить професія до людини, про медичні й фізіологічні показники і протипоказання до професії - з іншого [2].

Найбільшого успіху така консультація досягає, якщо вона ведеться за віковими й освітніми рівнями й у ній беруть участь учителі та батьки, зацікавлені у виборі професій молодими людьми. Бо саме за таких умов можна досягти позитивних результатів профорієнтаційної роботи й учні зможуть обрати конкретну професію та профіль професійного навчання, що відповідатиме професійно значущим особливостям психічної структури особистості.

Обов'язковою умовою для успішного здійснення професійної орієнтації є знання індивідуальних особливостей учнів. Видатний педагог К. Д. Ушинський писав: "Якщо педагогіка хоче виховати людину в усіх відношеннях, то вона повинна, перш за все, пізнати її в усіх відношеннях" [6].

Цікавим є досвід профорієнтаційної роботи викладачів і майстрів виробничого навчання ВПХУ №5 м. Чернівці, які основним завданням ставлять підвищення престижу професій і училища в цілому. Протягом навчального року училище організовує в школах міста та області пересувні виставки технічної і художньої творчості учнів, майстрів виробничого навчання та викладачів. Перевага таких виставок у тому, що учень може отримати повне уявлення про ту чи іншу професію, отримати необхідну інформацію і навіть випробувати свої можливості. Раз на рік училище проводить звітну виставку учнівських та викладацьких робіт в одному з престижних виставкових залів міста.

При училищі створені гуртки технічної творчості, малі мистецькі майстерні відомих у краї художників (мозаїки і різьби, дизайну, малюнку, живопису), до діяльності яких залучаються й учні міських шкіл. На заняттях вихованці шкіл набувають перших навиків із ремесла. Заняття в таких гуртках формують професійний інтерес і як результат ~ кожного року 60 відсотків гуртківців вступають до училища. Така організація набору дозволяє майстрам виробничого навчання вивчити своїх майбутніх учнів ще до вступу в училище. Саме з таких першокурсників, які мають початкові професійні навики, формують окремі групи. Як засвідчує досвід, у цих групах згодом найбільше відмінників у навчанні, вони отримують підвищені розряди.

У формуванні висококваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці робітника провідна роль відводиться майстру виробничого навчання, який у передає учням знання, прищеплює їм професійні навики і вміння, стимулює творчу активність у процесі виробничої діяльності. Важливого значення тут набувають його майстерність, організованість, досвідченість, ерудованість, культура, чуйне ставлення до підопічних, особливо до тих, у яких не все гаразд у роботі. Чітко спланована та цілеспрямована робота майстра, його особистий приклад позитивно впливають на професійне становлення майбутніх робітників [7].

Однією з важливих умов формування професійного інтересу, стимулювання творчої ініціативи, підвищення продуктивності праці є культура праці, виховання якої розпочинається з підтримки чистоти і зразкового порядку в навчальній майстерні. Правильно організоване робоче місце є запорукою успішності виробничої діяльності. Привчити учнів тримати в порядку робоче місце, раціонально розташовувати і дбайливо поводитись з інструментом - завдання майстра виробничого навчання.

Від добре організованого, естетично оформленого робочого місця в навчальній майстерні або класі залежить самопочуття юного робітника, продуктивність його праці й, безумовно, злагоженість виробничого процесу загалом. Як засвідчує досвід, учні, які прийшли в училище вже з початковими знаннями, значно швидше досягають високої культури праці. Це проявляється в їхній роботі й у виготовлених ними виробках, які відзначаються витонченістю і довершеністю.

Отже, чим раніше учень відчує потяг до професії, тим більше згодом вкладатиме він душі у свою роботу, намагатиметься надати їй естетичності, ніколи не допускати браку. Надалі такі учні стають справжніми майстрами обраної справи.

2. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: Навчально-методичний посібник / Н. Г. Ничкало, В. О. Зайчук, Н. М. Розенберг та ін., за ред. Н. Г. Ничкало. - К.: Вища школа, 1994. - 383 с
3. Професійна освіта: Словник: Навчальний посібник / За ред. Н. Г. Ничкало. - К.: Вища школа, 2000. - 380 с
4. *Сухомлинський В. О.*: Вибрані твори: В 5 т. - Т. 1 - К.: Рад. Школа, 1976. - 328 с.
5. *Сухомлинський В. О.*: Вибрані твори: В 5 т. - Т. 3 - К.: Рад. Школа, 1976. - 568 с.
6. *Ушинський К. Д.* Сочинения. - М., 1950. - Т. 8. - 230 с.
7. *Ginsberg E.* Occupational Choice. An Approach to General Theory. - N.-Y., 1951.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2002

В. Ковальчук

От профориентации - к культуре труда

Рассмотрено пути решения актуальной проблемы, связанной с проведением профориентационной деятельности, раскрыты различные формы профориентационной работы.

К Kovalchuk

From Professional Guidance to Labor Culture

The ways of solving the important problems connected with the professional guidance activities and different forms of professional work are considered in the article.